

3.

Generose domine fili, plurimum dilecte, observande.

Servitiorum meorum et paterni amoris commendatione praemissa. Algyamegh Isten Kegyelmedet jó egészséges étellel, és szomorúsagiból vigasztalja.

Sok foglalatosságim miatt mindazulta is kegyelmed latogatására nem keoldhettem, czuda ez mostani éüdeó, mely igen egymás hátára hajtja, szorgalmaztattja az gondokat. Jó szívvvel és atyai kedvel kevanom azért, mind az kegyelmed és kiczid arva unokaczkamat egészsége és állapotja felől látogatni. És mivel az ferfu edgyes állapotja, mint légyen magam tudom, kostoltam. Annak az kiczidnek jo moddal való dajkalkodására mint ezközhessek' gondjai miatt, feóképpen mikor hazatul kikelletik tavozni; nállamnál kegyelmed kostolya azt inkább naponként. Mostan már az atyámfia háromszékéről ugy jöött ki, oda be vetésit elvegezven, itt keün leszen ezután mulatasa. Kegyelmed gondolja megh mind az maga atyai jo gondviseleset s mind az én atyai affectusomat szerelmes unokámhoz, bátorságos, tisztességes, csendes nevelésben ne tarczon ellent, bizza és adja ide mi kezünkben. Az bátorságért és illendeó tiszteősseges neveléséért, kegyelmednek ebből mind szive, címéje nyugodalma, megh leszen, és gyeönyoöreüséghe is napról napra, mindenkor szeüntelen értvén is feleölle, oly kedves jo akaro dajkái lesznek itt, mindenbe kedvekereséssel lesznek itt hozzá. És ha kegyelmednek ehez jo akaratja lészzen (S legyen is penigh azon kérem, mind maga nyugodalmáért és az arvaczka jovaert) maga elmegyen feleségeöm oda elhozására, czak tegyen bizonyos választ kegyelmed az dologra. Eltesse az Uristen kegyelmedet sokáigh kedves jó egessegebe. Ex Szentersebet die 16 octobris A. D. 1641.

GDV. (= generosae Dominationis Vestrae).

Pater Sincerus

Simon Pechi mp.

Külczim: Generoso domino Stephano Angyaloss de Keüss Egresteó etc. Domino filio mihi plurimum dilecto, observando.

Eredetije a gróf Teleki család levéltárában Maros-Vásárhelytt.

NB. Ezen kívül van még Pechi Simonnak négy eredeti levele az említett levéltárban: 1637. ápril 20. és jun. 18-ról Szent-Erzsébetről 1641. aug. 25. Sárdról; a negyedikről az évszám kiszakadt.

Közli Koncz József.

XLVII.

K. Nagy Lázár levele a Brassai S. tanárrá választása érdekében.

Az alábbi levél írója Káli Nagy Lázár, néhai K. Nagy Elek főgondnokunk édes atyja, kolozsmegyei főbíró, kolozsvári Collegi umunknak 1807-től—1836-ig egyik legérdemesebb felügyelő gondnoka volt. Ezen hosszú idő alatt a nevezett iskolában életbe lépett csaknem minden üdvös reform ő tőle származott, melyeknek kivitelében rendkívüli kitar-
tás, szíviróság jellemezte.

Molnos Dávid egyik professorunk 1836. aug. 16-án choleraiban hirtelen elhalván: K. Nagy Lázár azonnal működni kezdett a Brassai Sámuel megválasztatása érdekében s halálos ágyán írta e levelet Vargyasi Daniel Elek főgondnokhoz, minek következtében a főtanács 1837. febr. 8-án egyhangulag meg is választotta Brassait, mely választás azért is emlékezetes, mert ő a legelső nálunk, a ki a századokon át divatos latin helyett, magyar nyelven tartotta székfoglalóját azon évi márt. 2-án, mivel már előre jelezve volt Brassainak azon terve, mely 1841. valósult meg a magyar nyelvnek iskolánkban általános tannyelvvé tétele által.

A már akkor nagyhirű tudós neve azóta szorosan egybe fűződött főtanodánk történetével, melyet részint mint tanár, részint mint ma is egyik áldozatkész felügyelő gondnok a legszebb lapokkal gazdagított. S mi igen örvendünk, hogy tanárrá választatásának ezen érdekes okmányát szerencsénk van közreadhatni.

Méltóságos Fő Ispán és Fő Curator úr!

Statusunkra néztt szomorú halála Tiszt. Molnos Dávid úrnak, minden hiven érző atyánkfját méltó félelemben ejthető, hogy: a' mellett, hogy a' tanítás rendje zavarba jön, még a' megürült Professorság is bájosan leend ki pótolható.

Fájdalmas, hogy veszteségnek éppen akkor kelle érni Statusunkat midőn embereire leginkább van szüksége.

Mindenek előtt tehát azon kell gondoskodnunk, hogy a megürült hely betöltésék, még pedig a' lehető legjobban. A' Tiszt. R. Consistorium gondoskodott ugyan ideiglen annyiban, a mennyiben a' néhányan tanitmányait a' 3 professorok közt felosztotta, a' megürült helynek teljesleg s végképeni betöltése a' Fő Consistoriumnak maradván fenn. Ha ifjainkat körül nézzük, egyet sem találunk annyira készültet, hogy Akadémiára felküldethessék; de ha szinte találunk is, avagy volna-e statusunknak annyi tehetsége, hogy azt Akadémiára azonnal felküldhesse? s ha volna is, valyon iskolánknek most is hanyatló állapotján nem fog-e még azis csökkenteni, hogy ezen tanítószerék oly sokáig nem lesz betöltve? 's ki tudja végre is hogy lesz? mert az Akadémiára küldendők iránt nagyon bizonytalan a' kinézés, 's mily sokszor meg csalatkoztunk már, a' mellett, hogy statusunk drága pénzét okuélkül, 's valóban károsan vesztegettük el! De, ha szinte mostan ezen hely azonnal teljesleg betöltetik is, fenn marad mégis egy Akadémiára küldendőnek szükségesége, elgyengült öreg Főtiszt. Püspökünk mily könnyen elhalhat, 's akkor iamét csak a' zavar áll elő, előre kell gondolkoznunk!

Nekünk e' jelen esetben nem Akadémiára küldendőről kell gondoskodnunk, hanem, hogy kit találunk, ki eléggé alkalmas volna ezen helyet azonnal, nem ideiglen — de telyesen, 's végképen betölteni? Ezt csak és csupán úgy látom eszközölhetőnek, ha Brassai Sámuel t ezen Professorságra felszólítjuk.

Valóban örvendhet statusunk, hogy egy ily embere van, ki oly szép és széles tudománnyal bir, 's még pedig mind ebbe az üdő szerinti előhaladás szerint be hatva; több nyelveket, u: m: görögöt 's deákat telyesen és classice — angolt, németet, francziát igen jól — tud; ki általános becsülésben 's tiszteletben van; 's mind e' mellett közönsé-

gesen ösmeretes azon előadási könnyűsége is, mely által a' legbajosabb tárgyakat is értelmesen, 's akárkinek megfogásához képest — gyönyörködtetve — tudja előadni. — Ezen derék férfi kész az irt Professorságot el is vállalni. Valóban megbocsáthatatlanhiba volna ezen alkalmat iskolánkat jobb lábra tennünk el mulatni, mert a' mellett, hogy a' megürült hely azonnal, minden költség nélkül 's méltólag be lenne töltve, még azon kedvező kinézésünk is lehetne, hogy valamelyik Professorság ürülvén, például a' mathesisi 's physikai — azonnal általa a' leg-sikeresebben lehetne betölteni, helyébe aztán akkor — minthogy addig készülhet más is — mást tehetvén. Ha statusunk javát vesszük fel, őt minden körülmények sürgetőn ajánlják. Őt valóban második Franklinnak lehet mondani, ki vas szorgalma, 's egyedül csak a' tudománynak élés által oly sok oldalulag, oly bámulatoson és annyira ki mivelte magát! Az, a' mit némely gondatlanok ellene tán vehetnének, hogy ő klávirt is tanított, az néki csak dicséretére szolgálhat; mert azt is csupán őnerején tanulta, 's valóban szörnyű alatt áll az, ki a' szép művészetet nem tudná illő fényében látni, 's illőleg méltatni, de ezen semmit nyomó ellenvetést eléggé megczáfolja tiszta 's feddhetetlen caractere.

Sajnálom, hogy beteges voltom miatt a' szobára lévén szorítva, ezen ügyben telyesen, úgy a' hogy kívánnám részt vennem nem lehet. Tudom, ismerem a' Mlgs Fő Ispán úrnak statusunk iránti mindenkori buzgalmát, 's azért nagy tisztelettel 's telyes bizalommal instálom, méltotzat ezen tiszta, meggyőződésem szerénti, 's statusunk bizonyos hasznára néző javallatomat hathatós pártolásával előmozdítani 's létesíteni. Ki különös nagy tisztelettel maradtam

a' Méltóságos Fő Ispán és Fő Curator úrnak

Kolosvártt August. 29-én 1836.

alázatos szolgája :

Nagy Lázár.

Külczim. Méltóságos Vargyasi Dániel Elek urnak ns. Felső Fehér vármegye nagyérdemű Fő Ispánjának, az Erdélyi Unitárius Status Fő curatorának különös nagy tisztelettel. Radnóton által Dicső-Szt. Mártonban.

Közi: B. G.